

Імунітэт да “гістарычнай амнезіі”

або Турызм як дапаможнік ад бяспамяцтва

Менш чым праз два месяцы споўніцца 80 гадоў як пачалася Вялікая Айчынная вайна. Пра што я распавядаю маім студэнтам прынамсі аб тых падзеях? Пра што павінны ведаць турысты, якія прызджаюць да нас? Як данесці інфармацыю, якая сведчыць пра тых жахі, што перажылі беларусы на сваёй тэрыторыі ў часы ліхалецця? Якімі неўміручымі подзвігамі слаўная наша зямля? Без сухіх і разам з тым эмацыйна асэнсаваных лічбаў і фактаў тут не абыздешся. І мой расповед часам пачынаецца вась з чаго.

Нямецка-фашысцкая акупацыя Беларусі доўжылася 1132 дні. Пад акупацыяй апынулася каля 8 мільёнаў чалавек. За гады вайны было знішчана і спалена 209 гарадоў і раённых цэнтраў, 9200 вёсак. На тэрыторыі краіны дзейнічала 260 канцэнтрацыйных лагераў смерці...

У процівагу гітлераўскай пагардзе да годнасці беларусаў, іншых нацый тагачаснага СССР, 1,3 мільёна нашых грамадзян і ўраджэнцаў Беларусі змагаліся на франтах, 374 тысячы ўдзельнічалі ў партызанскай вайне, 80 тысяч вялі барацьбу ў падполлі, больш за 400 тысяч выхадцаў з беларускіх земляў здабывалі перамогу ў савецкім тыле. На тэрыторыі Беларусі за гады нямецкай акупацыі актыўна дзейнічала 213 партызанскіх брыгад. 446 беларусаў былі ўдасцоены звання Героя Савецкага Саюза, чацвёрта з іх (Іван Якубоўскі, Павел Галавачоў, Сцяпан Шутаў, Юсіф Гусакоўскі) — двойчы. Больш за 400 беларусаў сталі генераламі і адміраламі.

Зведаўшы 80 гадоў таму ўсе страшэнныя нягоды той жудаснай вайны, сёння неабходна выпрацаваць устойлівы імунітэт нацыі, які здолеў бы зберагчы нас ад “гістарычнай амнезіі” і прадхіліць любыя псеўдаальтэрнатыўныя погляды, што скажаюць рэчаіснасць і прыніжаць веліч гераічнага подзвігу народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Менавіта таму наша задача — усімі магчымымі сродкамі паказаць гераічны і пераможны шлях народа ў той вайне ды ініцыяваць шматлікія мерапрыемствы па ўшанаванні памяці аб яе падзеях і героях у мэтах грамадзянска-патрыятычнага выхавання моладзі.

Для захавання памяці пра тую вайну надзвычай важнае значэнне маюць навуковыя даследаванні, публікацыі ў друкаваных і электронных сродках масавай інфармацыі, стварэнне твораў мастацтва і літаратуры, падрыхтоўка навукова-папулярных выданняў, падручнікаў гісторыі і на-

вуковых манаграфій, рэалізацыя музейных праектаў, дзейнасць пошукавых атрадаў, устаноўка помнікаў і мемарыялаў, падтрыманне ў парадку брацкіх магіл і іншых воінскіх пахаванняў, фарміраванне баз даных, арганізацыя тэматычных выстаў, здымкі мастацкіх і дакументальных фільмаў.

Кожны беларус павінен ведаць пра мужных абаронцаў Брэсцкай крэпасці, аб партызанскім і падпольным руху на тэрыторыі Беларусі, чацвёртым па велічыні ў Еўропе лагеры смерці “Трасцянец”, дзіцячым канцэнтрацыйным лагерам у вёсцы Чырвоны Бераг, Хатыні як сімвалаў трагедыі народа. Помніць мы мусім і пра буйнамаштабную наступальна-вызваленчую аперацыю “Баграціён”, а таксама пра гераічныя подзвігі на беларускай зямлі: Льва Даватара, Зінаіды Тусналобавай-Марчанка, Васіля Каржа, Міна Яшчыцы, Веры Харужай, Канстанціна Заслонава, Пятра Машэрава, Мікалая Гастэлы...

Наша задача — памятаць! Захоўваць і берагчы гэтую памяць! Мы святкуем Дзень Перамогі 9 Мая, адзначаем Дзень памяці і смутку 22 чэрвеня, Міжнародны дзень памяці ахвяр фашызму 9 верасня, Дзень памяці ахвяр генацыду ў Другой сусветнай вайне 24 студзеня, Дзень памяці ахвяр Халакосту 30 красавіка. Не лішне дадаць, што 8 і 9 мая адзначаюцца на ўзроўні Арганізацыі Аб’яднаных Нацый як Дні памяці і прымірэння ва ўспамін пра тых, хто загінуў падчас Другой сусветнай вайны. Генеральны сакратар ААН Антоніу Гутэрыш неяк зазначыў: “У дні памяці і прымірэння мы аддаём належнае мільёнам загінуўшых у Другой сусветнай вайне і памятаем аб сваіх пакутах. Мы ніколі не павінны забываць пра Халакост і іншыя цяжкія і жудасныя злачынствы, учыненыя нацыстамі. Перамога над фашызмам і тыраніяй у траўні 1945 года з’явілася пачаткам новай эры”.

Беларусы шмат зрабілі для ўшанавання памяці пра

падзеі вайны. Дастаткова назваць такія праекты і акты, як “Кветкі Вялікай Перамогі” Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі, “Беларусь памятае”, “Лёсы, складзеныя ў трохкутнік” Беларускага тэлеграфнага агенцтва і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Усебеларускую акцыю Нацыянальнай акадэміі навук “Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны: ўспомнім усіх!” ды іншае.

Нельга не згадаць і пра тое, што за апошні час створаны абагульнены банк даных “Мемарыял” (прысвечаны абаронцам Айчы-

Стэла “Мінск — горад-герой”.

ны, якія загінулі і прапалі без вестак у гады Вялікай Айчыннай вайны), банк дакументаў “Подзвіг народа ў Вялікай Айчыннай вайне 1941 — 1945 гадах”, база даных “Беларускія вёскі, знішчаныя ў гады Вялікай Айчыннай вайны ў 1941 — 1944 гадах”. У адпаведнасці з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 109 ад 24 сакавіка 2016 года “Аб увекавечанні памяці аб загінуўшых пры абароне Айчыны і захаванні памяці пра ахвяр вайнаў” вядзецца аўтаматызаваны банк даных “Кніга Памяці Рэспублікі Беларусь”.

Працягвае несці службу 52-гі асобны спецыялізаваны пошукавы батальён, вядуць працу і ўдзельнікі пошукавых клубаў, якія дзейнічаюць у розных рэгіёнах краіны, не даючы сысці ў нябыт прозвішчам і імёнам герояў апошняй вайны.

Безумоўна, адным з эфектыўных метадаў захавання гістарычнай памяці пра вайну і яе шырокай трансляцыі з’яўляецца турызм у частцы распацоўкі тэматычных турыстычных маршрутаў і экскурсій. Сёння турызм — сродак камемарацыі, то-бок мэтанакіраванай актуаліза-

цыі гістарычнай памяці.

Праграмы ваенна-патрыятычнага турызму прапануюць наведванне месцаў ваенных дзеянняў, памятных месцаў (воінскіх пахаванняў, помнікаў і мемарыяльных комплексаў, партызанскіх стаянак), ваенных збудаванняў (ваенных аэрадромаў, навучальных ваенных цэнтраў і палігонаў), ваенна-гістарычных музеяў, а таксама удзел у якасці глядачоў у праграмах ваеннай рэканструкцыі, ваенных парадаў, паказальных выступаў воінскіх падраздзяленняў і тэхнікі.

Турысты і экскурсантаў на ўласныя вочы бачаць і

і многія іншыя.

Знакавымі падзеямі сталі стварэнне Мемарыяльнага комплексу “Трасцянец” у Мінску на месцы былога лагера смерці, экспазіцыі “Музей вайны — тэрыторыя міру” ў Мемарыяльным комплексе “Брэсцкая крэпасць-герой”, Мемарыяльнага комплексу “Ала” ў Светлагорскім раёне Гомельскай вобласці на месцы вёскі, спаленай нямецкімі карнікамі разам з жыхарамі, экспазіцыі “Музей Памяці” ва Усіхсвяцкім храме.

Вядома, як толькі мы перастанем прыходзіць да помнікаў, то для сябе і нашай моладзі закроем маральную

чышка Пескі — тэрыторыя смерці, 1941 — 1944”.

Актыўна ў турыстычную дзейнасць уключаны беларускія музеі, якія беражліва захоўваюць памяць аб герояў і падзеях ваенных гадоў, сярод іх — Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць-герой”, Дзяржаўны мемарыяльны комплекс “Хатынь”, Дзяржаўны музей гісторыі Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь, Гомельскі абласны музей ваеннай славы, Музей бітвы за Днепр у Лоеве, Віцебскі абласны музей Героя Савецкага Саюза Міна Яшчыцы, Гісторыка-культурны комплекс “Лінія Сталіна” і іншыя.

У 2020 годзе да 75-годдзя Вялікай Перамогі Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь сумесна з Дзяржаўным камітэтам па маёмасці і Навігацыйна-тапаграфічным упраўленнем Генеральнага штаба Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь арганізаваў унікальны выставачны праект “#дакладнасць. Свет ваенных тапографіяў”, мэтай якога з’яўлялася дэманстрацыя шырокай аўдыторыі ўкладу ваенных тапографіяў, картографіяў і геадэзістаў у агульную Вялікую Перамогу. Была таксама распрацавана віртуальная версія выставы з магчымасцю далейшай яе дэманстрацыі з любой мабільнай прылады. На базе музея створана пастаянная экспазіцыя “Старонкі гісторыі ДТСААФ”, у рамках якой па лініі шэфскай дапамогі супрацоўнікі музея арганізуюць экскурсіі і лекторыі для курсантаў Мінскага сувор’юскага ваеннага вучылішча і Ваеннай акадэміі Рэспублікі Беларусь.

Не лішне будзе дадаць, што і Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны на працягу трох гадоў удзельнічае ў праекце “Тэрыторыя Перамогі”, які рэалізуецца разам з Музеём Перамогі ў Маскве. Вельмі цікавыя экспазіцыі маюцца ў школьных музеях, якія выступаюць значным фактарам грамадзянска-патрыятычнага выхавання падрастаючага пакалення.

Будзем памятаць і захоўваць нашу памяць і нашу спадчыну!

Павел САПОЦЬКА,
дырэктар Нацыянальнага агенцтва па турызме, выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў